

En guru ser tilbake

Av: Odd Gunnar Skagestad - 10. september, 2011

Hvordan kan det ha seg at Noam Chomsky fortsatt idag hyldes av opinionsdannere verden over, som "verdens viktigste intellektuelle"?

Et celebret besøk

Aftenposten (morgennr.) brakte 6. ds. et digert førstesideoppslag samt en større reportasje i anledning av at Noam Chomsky besøker Kongeriket. For godt mål fulgte avisens aftenutgave samme dag opp med et tosiders oppslag med omtale av begivenheten. Avisen kunne fortelle at han er verdens viktigste intellektuelle, en opplysning som de færreste vil ta til motmæle mot. Når en påstand gjentas tilstrekkelig ofte, og i tilstrekkelig mange sammenhenger, vil den etterhvert fremstå ikke bare som en sannhet, men som en selvfølgelighet.

På sporet av den tapte tid

Hva er det ved Chomsky som gjør ham til "verdens viktigste intellektuelle"? Svaret fremkommer ved graving i Noam Chomskys fortid, men da må vi gå et godt stykke bakover. Etter å ha utgitt bøkene "Aspects of the Theory of Syntax" i 1965 og "The Sound Pattern of English" i 1968 hadde Chomsky skaffet seg et navn som en av verdens fremste lingvister, samtidig som han også hadde begynt å gjøre seg bemerket som samfunnskritiker. Med kombinasjonen av akademisk stjernestatus og politisk aktivisme kunne han fremstå på stadig flere arenaer som filosof. Objektet for aktivismen var Vietnam-krigen – et tema som den gang fullstendig dominerte den politiske diskurs og samfunnsdebatten forøvrig.

Chomskys mest utbredte politiske bok "American Power and the New Mandarin" (1969) kom i norsk oversettelse ("De nye mandariner") på Pax forlag i 1970. Bokens to hovedtemaer var kritikken av det liberale, behavioristiske ekspertveldet i sin alminnelighet, og kritikken av de intellektuelles delaktighet i Vietnam-krigen i særdeleshet. Begge deler var "tidsriktige" debatt-temaer, og boken ble en avgjørende forutsetning for at Chomsky etter få år skulle vinne almen anerkjennelse som "uomtvistelig en av nutidens betydeligste tenkere", – for å gjengi en formulering benyttet av idéhistorikeren Peter Skagestad i Aftenpostens kronikk "Noam Chomskys 'nye mandariner'" 13. september 1974.

Den intellektuelle merkevarerbyggeren

Nøkkelen til forståelse av Chomskys status ligger i hans evne til synergieffektiv bygging av seg selv som merkevare: Evnen til å skaffe seg oppmerksomhet ved å utnytte anerkjent status på ett felt til å skape seg en tilsvarende høy profil, med tilhørende autoritet, på andre områder. Fordi Chomsky hadde etablert seg som en genial banebryter innen et høyt spesialisert fagområde (empirisk språkvitenskap), kunne han få desto større oppmerksomhet og fremtre med desto større autoritet når han uttalte seg om emner av almen sosial og politisk interesse.

Siden Vietnam-krigen stod så sentralt både som som tematisk objekt for Chomskys politiske engasjement og som analyse-kasus i hans filosofiske utlegninger, er det av interesse å se på hans forståelse av hvilke årsakssammenhenger som han mente (og mener) lå til grunn for at denne krigen kunne inntreffe, og få det forløp som den fikk. Ifølge Chomsky skyldtes krigen behavioristenes ekspertvelde: Maktutfoldelsen hos en ny klasse samfunnsvitenskapelige eksperter – "de nye mandariner". Denne klassen hadde skaffet seg makt og prestisje i det moderne samfunn ved å gjøre fordring på en vitenskapelig ekspertise som var begrunnet ved en behavioristisk oppfatning av samfunnsvitenskapene. I denne forståelsen baserte Chomsky seg på en konspirasjonsteori om at krigen ble iverksatt og opprettholdt av "de nye mandarinerne", som i Chomskys forklaringsunivers mer konkret betydde presidentene Kennedys og Johnsons liberale intellektuelle rådgivere. Deres motiv skulle være å verne om deres egen maktposisjon, som de identifiserte med den amerikanske stats maktposisjon.

Rikssynser og global guru

Chomskys betraktninger var ikke helt uten hold i virkeligheten. Som Pulitzerpris-vinneren David Halberstam

dokumenterte i sin bok "The Best and the Brightest" i 1972: Vietnam-krigen ble utvilsomt utklekket av en gruppe liberale Harvard-professorer i Kennedys og Johnsons hjernetruer. Chomskys teori hadde riktignok åpenbare begrensninger, både ut i fra empiriske betraktninger og epistemologiske hensyn, men han traff utvilsomt viktige strømninger i tiden – som eksponent for alternativ, "anti-establishment"-tenkning. Kombinasjonen av faglig stjernestatus og høyprofilert politisk engasjement gav Chomsky en posisjon som amerikansk rikssynser med globalt nedslagsfelt. Som barn av sin tid – selve blomstringstiden for populærintellektualismen – ble han prototypen på en tidsriktig guru, akademikeren som aktivt akslet utfordringen med å forme sin samtid og dens selvforståelse.

Tilbake til fremtiden

Men dette var Vietnam-krigen – og 40 år er gått siden den gang. Hvordan kan det ha seg at han fortsatt idag hyldes av opinionsdannerne verden over, som "verdens viktigste intellektuelle"? Hans bibliografi – bøker og artikler frem til vår egen tid – omfatter et hundretalls spenstige titler, innen lingvistikk såvel som politikk, med et anarkistisk orientert samfunnskritisk anslag. Her gjentar Chomsky sine velkjente "alternative tolkninger" av tidens skiftende trend-anliggender, hvor gjennomgangsmelodien er hva som er galt med det amerikanske samfunnet – og hva som er galt med alle de andres virkelighetsoppfatninger. Som selverklært "ekstremt venstrevridd" har han arrogant kunnet avvise det meste av analysene fra den øvrige venstresiden – det være seg "the Old Left" (1930-tallets kommunister og sovjet-sympatisører) eller "the New Left" (1960-tallets "frihetlige sosialister"). På sine gamle dager har Chomsky med bred penn beskrevet sitt eget hjemland som "verdens største terroriststat". Samfunnskritikk av det slag som Chomsky fremfører, er imidlertid ingen mangelvare i dagens USA, – ei heller i "Vesten" forøvrig.

Det synes derfor betimelig å spørre hvor mye av dette tankegodset som kan kalles nytt eller originalt. På hvilken måte gjør hans innflytelse seg gjeldende i 2011 – ut over at hans navn påkalles og siteres på en måte som bringer tanken hen på rituelle besvergelseser?

Den Chomsky som nå hjemsøker Norge fremstår som en fortsatt oppegående formidler av gamle perspektiver og tanker, – en samfunnsdebattant som intellektuelt har gått på autopilot gjennom fire decennier. På Aftenpostens spørsmål om hva som er den største *feilen* han måtte ha gjort, er svaret at han ikke har gjort nok. Slik taler en retthaversk 83-åring som intet har glemt og intet lært.

- Odd Gunnar Skagestad (f. 1944) arbeider til daglig i UD. Han er en aktiv skribent og samfunnsdebattant, og har tidligere hatt artikler i bl.a. Samtiden, Nytt Norsk Tidsskrift og Norsk Statsvitenskapelig Tidsskrift.

Av: Odd Gunnar Skagestad - 10. september